

Наталія Денисенко,
кандидат педагогічних наук, викладач
кафедри фізичної реабілітації
Приватного вищого навчального закладу
«Академії рекреаційних технологій і
права»

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір. У зв'язку з тим, актуальними стають завдання, пов'язані з реалізацією компетентнісного підходу у процесі формуванні професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. Це обґрунтовується стрімко зростаючим рівнем мобільності молоді, що вимагає від науковців нових досліджень.

Результати даного дослідження базуються на численних публікаціях та експертних матеріалах науковців, які звертали свою увагу на питання використання компетентнісного підходу у процесі формування професійної мобільності майбутніх учителів. Водночас здійснених напрацювань недостатньо, особливо в частині формування теоретичної основи вивчення застосування компетентнісного підходу у процесі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Метою цієї публікації є обґрунтування застосування компетентнісного підходу в системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. Для досягнення мети були поставлені такі цілі: 1) дослідити етимологію поняття компетентності; 2) узагальнити технологію використання пірамідальної схеми таксономії Бенджаміна Самуеля Блума у процесі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Зазначимо, що новим поворотом у дослідженні формування професійної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури, його конкурентоздатності, забезпечення вирішення нових оздоровчих, освітніх та виховних завдань став компетентнісний період, який досить широко обговорюється у фізичному вихованні протягом останніх 10-15 років, як «компетентнісно-орієнтована» і «мобільна» вища освіта. Компетентнісний підхід сьогодні тісно пов'язаний із формування мобільних освітніх цілей, і як слушно зазначає О. Овчарук, «це відбувається не на рівні держав, а на міждержавному, міжнаціональному рівнях, коли основні пріоритети й цілі освіти проголошуються в міжнародних конвенціях та документах і є стратегічними орієнтирами міжнародної спільноти. Саме тому, на думку автора, важливим нині є «не

тільки вміння оперувати власними знаннями, а й бути компетентним, готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя» [3, с. 6].

У тлумачному словнику української мови (за ред. Д. Г. Гринчишина) подано таке пояснення: «компетентний – обізнаний у певній галузі, знаючий; який за своїми знаннями або повноваженнями має право робити, вирішувати що-небудь»; той, хто «має достатні знання в якій-небудь галузі, з чим-небудь добре обізнаний; ґрунтується на знанні, кваліфікований» [4, с. 115].

У Національному освітньому глосарії вищої освіти (2014), заснованого на дослідженнях (Research-based higher education), «компетентнісний підхід (Competence-based approach)» визначається, як «підхід до визначення результатів навчання, що базується на їх описі в термінах компетентностей» [1, с. 28]. У цьому ж документі вища освіта визначається, як «процес набуття компетентностей за певною спеціальністю (кваліфікацією) на відповідному рівні вищої освіти за допомогою проведення досліджень за підтримки наукових консультантів» [1, с. 28].

Потрібно зазначити, що один із розробників компетентнісного підходу Г. Халаж (G. Halasz) ілюструє його, як відповідь на запити Європи, збереження демократичного відкритого суспільства, мультилінгвізм, мультикультура, нові вимоги ринку праці, розвиток комплексних організацій, мобільність, економічні зміни тощо. Заслуговує на увагу і думка В. В. Третьюк, який вважає, що «досвід європейських країн показав: упровадження компетентнісного підходу виправдовує очікування студентів і роботодавців у тому, що випускники, які готові до розв'язання професійних задач, більш мобільні, швидко адаптуються до змін професійного середовища, ефективно справляються з функціями професійної діяльності» [5, с.350].

Водночас Олена Новак висловлює побоювання, що «компетентнісний підхід має широку амплітуду висловлювань як на його користь, так і щодо його неприйняття...» [2, с. 110]. Утім переважна більшість іноземних дослідників вважає, що він найбільш глибоко відображає модернізаційні процеси, що нині мають місце в усіх країнах Європи (Cl.Beelisle, M.Linard, B.Rey, L.Turkal, N.Guignon, M.Joras та ін.).

Потрібно також зазначити, що у вітчизняних дисертаційних дослідженнях компетентнісний підхід характеризується ще і в контексті декількох інших, зокрема, у межах «компетентнісно-орієнтованого підходу» та «компетентнісно-орієнтованого підходу у вищій професійній освіті». Такі дефініції підходів пов'язують з появою інновацій в освіті, які вивчають різноманітні міжнародні організації: ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Програма розвитку ООН (ПРООН), Рада Європи, Міжнародний

Департамент Стандартів, Організація Європейського Співробітництва та Розвитку тощо.

Відзначимо також, що важливим джерелом, що відображає науковий інтерес, при вивченні впливу компетентно-орієнтованого підходу на процес формування мобільності є «результати навчання» майбутніх учителів фізичної культури та формування їхнього інноваційного типу мислення.

По-перше, результати навчання тісно пов'язаний з рівнем навчання. Наприклад: знання, уміння і навички, отримані майбутніми вчителями фізичної культури на першому курсі, повинно відрізнятися від другого, третього та четвертого курсів чи бакалаврської програми загалом. Все це ставить нас перед фактом запровадження певної класифікації щодо рівня формування професійної мобільності та шкали її вимірювання в умовах ВНЗ.

По-друге, формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури ми пов'язуємо із формуванням вчителя з новим типом мислення і інтелекту. Для успішного впровадження цієї теорії дуже влучним буде використання пірамідальної схеми таксономії Бенджаміна Самуеля Блума (від грец. *táxis* – розміщення, стрій, порядок і *nómos* – закон) – теорія класифікації і систематизації областей із складноорганізованою діяльністю). Це модель шестирівневого опису мислення в сфері пізнання: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез оцінка).

Запровадження таких технологій розпочалося ще у 60-і роки ХХ століття. В зарубіжній теорії воно пов'язано з прізвищами Б. Блума, Д. Хамбліна, Д. Брунера, Дж. Керола, а в українській науці А. Алексюка, Ю. Баранського, О. Черних, Ю. Черних та ін. Всі зазначені науковці відзначають простоту «блумівської теорії», завдяки якій, як вважає В. В. Школяренко можна добитися «...високого рівня підготовленості випускників, їх уміння використовувати знання на практиці» [6, с. 236]. Отже, з безлічі критеріїв формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури спробуємо виокремити декілька і застосувати до них для прикладу таксономію Блума.

1) *Критерій прояву особистісної мобільності.*

Знання: основних категорії, функції та завдань теорії і методики фізичного виховання у поєднанні з окремими фаховими методиками; методологічних засад педагогіки, психології спорту, фізіології людини; сутності процесів навчання, тренування, оздоровлення, освіти, виховання, розвитку і формування особистості; принципів фізичного виховання; засобів і методів фізичного виховання; принципів організації урочних та позаурочних форм занять фізичними вправами з учнями різного шкільного віку; проблем розбудови національної системи фізичного виховання в незалежній Україні.

Розуміння: сутності теорії і методики фізичного виховання та її

зв'язок з окремими фаховими методиками; сутність і закономірності розвитку особистості, її анатомо-фізіологічні, психологічні та вікові особливості; вплив фізичних вправ на організм людей різного віку.

Застосування умінь: визначати конкретні завдання навчально-виховного та оздоровчого впливу фізичного виховання, виходячи із загальної мети національної системи фізичного виховання; ідентифікувати педагогічні явища, процеси, системи, ситуації, задачі фізичного виховання; розуміти цінності знання про здоровий спосіб життя в загальній культурі людства; використовувати методи і форми організації навчально-виховного процесу з фізичного виховання; діагностувати та прогнозувати спортивний результат; проявляти особистісну мобільність здійснюючи педагогічні пошуки і знахідки обдарованих спортивних дітей та розуміти їх значимість для сьогодення.

Аналіз: розвитку фізичного виховання в сучасній школи і педагогічну думку щодо оновлення спортивно - масової та оздоровчої роботи за кордоном і в Україні; аналізувати, вивчати, узагальнювати та використовувати передовий педагогічний досвід і досягнення психолого-педагогічної і спортивної науки; бути готовим до зміни видів виробничої діяльності.

Синтез: проявляти особистісну мобільність з використанням сучасних оздоровчих технологій, якісне функціонування яких забезпечується базовими знаннями вищого навчального закладу.

Оцінювання здатностей до: визначення мети навчання і виховання у відповідності з рівнем фізичного розвитку і мотиваційної налаштованості учнів; побудови навчально-виховного процесу з фізичного виховання на основі глибокого і систематичного вивчення учнів, їх інтересів до конкретного виду спорту; особистісної мобільності, інтерпретації на основі власного досвіду, ґрунтуючись на вже сформованих цінностях, прецедентах, світогляді, набутих знаннях; висловлювання власних оцінних суджень.

2) Критерій прояву принципів професійної етики.

Знання: сутності «педагогічної техніки» у процесі формування професійної мобільності, її основні компоненти: культура зовнішнього вигляду, постава, одяг, зачіска, міміка, пантоміміка, емоційна виразність, культура спілкування, уміння слухати, ставити запитання, аналізувати, розуміти інших, встановлювати контакти; сутності «педагогічної комунікації»: наявності стійкої потреби у спілкуванні з дітьми на різні тематики,

Розуміння: культури педагогічного спілкування у процесі проведення уроку фізичної культури; обов'язковості налаштування педагогічного контакту з проблемними учнями; подолання «бар'єрів спілкування» з підопічними та їхніми батьками; моделювання нових професійних стосунків з роботодавцями; важливості вироблення власної моделі педагогічного спілкування; розв'язувати різні конфліктні ситуації,

які трапляються у спортивній діяльності.

Застосування умінь: здійснювати діяльність на засадах педагогіки співробітництва та партнерства; регулювати і корегувати міжособистісні стосунки в дитячому колективі (спортивній команді); формувати гуманні відносини зі школярами на рівні співпраці з урахуванням індивідуальних труднощів; налагоджувати стосунки з батьками учнів, вести педагогічну пропаганду щодо регулярних занять фізичною культурою та спортом/

Аналіз: складових педагогічної майстерності; можливих помилок у процесі навчання рухових дій та уміння їх коментувати неображаючи дитину.

Синтез: прагнення до формування власного педагогічного іміджу, зокрема мобільного вчителя фізичної культури; проявляти інтелігентність, яку характеризує ерудиція і високий рівень культури.

Оцінювання здатностей: передбачати і при потребі гнучко змінювати педагогічні завдання відповідно до змін педагогічної сатурації; бути творчою конкурентноспроможною особистістю, постійно удосконалювати свою майстерність; вивчати і застосовувати на практиці кращий педагогічний досвід; до критичних та самокритичних здібностей: вміння мислити в науковому плані, вирішувати проблеми, збирати дані, аналізувати їх і пропонувати результати; приймати професійні рішення на вже сформованих цінностях.

Таким чином, можна стверджувати, що сьогодні значно підвищився науковий інтерес до таксономії педагогічних цілей, як компетентнісно-орієнтованих правил формулювання і впорядкування результатів навчання в професійній педагогічній освіті. Використання ж базових понять таксономії Б. Блума – знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання в кожному критерії уможлиблюють визначення рівнів формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в теоретичному обґрунтуванні андрагогічного, конструктивного і професіоргафічного підходів у системі формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Список використаних джерел

1. Національний освітній глосарій: вища освіта / 2-е вид., перероб. і доп. / авт.-уклад. : В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / за ред. В. Г. Кременя.– К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014.– 100 с.

2. Новак О. Теоретичні аспекти професійної педагогічної підготовки майбутніх вихователів до забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти [Електронний ресурс] / О. Новак // Педагогічний дискурс. – 2014. – Вип. 17. – С. 108–112.

3. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : КІС, 2004. – 112 с.

4. Тлумачний словник української мови / за ред. Д. Г. Гринчишина. – [3-тє вид., перероб. і доповн.]. – К. : Освіта, 1999. – 302 с.

5. Третько В. В. Компетентнісний підхід в системі професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин [Електронний ресурс] / В. В. Третько // Педагогічний дискурс. – 2011. – Вип. 9. – С. 349–353.

6. Школяренко В. В. Застосування таксономії Блума для вдосконалення підготовки військових фахівців [Електронний ресурс] / В. В. Школяренко // Військова освіта. – 2015. – № 2. – С. 235–241